



Ngày nhận bài: 08/01/2025; Ngày thẩm định: 28/4/2025; Ngày duyệt đăng: 27/5/2025.

CÔNG TÁC PHÒNG CHÁY CHỮA CHÁY ĐỐI VỚI HOẠT ĐỘNG THƯ VIỆN TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

Trung tá PHẠM THỊ BÍCH NGỌC

Phó trưởng Phòng Lưu trữ và thư viện, Trường Đại học PCCC

Trung tá TẠ THỊ HIỀN

Phòng Lưu trữ và thư viện, Trường Đại học PCCC

*Tác giả liên hệ: Phạm Thị Bích Ngọc (Email: ngocthuvien123@gmail.com)

Tóm tắt: Bài viết đề cập đến các yếu tố cấu thành hoạt động của thư viện, các nguyên nhân gây cháy phổ biến trong thư viện, từ đó đưa ra các giải pháp phòng ngừa cháy, nổ tại thư viện nhằm phòng ngừa và giảm thiểu thiệt hại thấp nhất nếu có sự cố cháy, nổ xảy ra.

Từ khóa: thư viện, phòng cháy chữa cháy, nguyên nhân, giải pháp.

Abstract: The article addresses the elements that make up library operations and common causes of fires in libraries. It also offers solutions to prevent library fires, minimizing potential damage in the event of a fire or explosion.

Keywords: library, fire protection, causes, solutions.

1. Thư viện là một bộ phận không thể thiếu trong quá trình đào tạo của các cơ sở giáo dục nói chung và Trường Đại học Phòng cháy chữa cháy (PCCC) nói riêng. Đó là nơi cung cấp những thông tin tư liệu, tài liệu đầy đủ, chính xác, nhanh chóng, kịp thời, có thể đáp ứng và thỏa mãn nhu cầu tự nghiên cứu, học tập của đội ngũ cán bộ, giảng viên, học viên. Thư viện đã thực sự trở thành “giảng đường thứ hai” và là “người thầy thứ hai” của các thế hệ học viên trong nhà trường.

Pháp lệnh Thư viện quy định bốn yếu tố cấu thành hoạt động thư viện là: vốn tài liệu, trụ sở trang thiết bị chuyên dùng, cán bộ thư viện, bạn đọc. Trụ sở thư viện là nơi làm việc hàng ngày của cán bộ thư viện, nơi diễn ra các hoạt động của thư viện, bao gồm khuôn viên đất và tổng diện tích tòa nhà thư viện với các kho sách lưu giữ tài liệu, các phòng phục vụ bạn đọc, phòng làm việc cho cán bộ thư viện, phòng xử lý tài liệu.... Thư viện luôn tiềm ẩn nhiều nguy cơ cháy,

nổ, do đây không chỉ là nơi chứa đựng rất nhiều trang thiết bị hiện đại, cùng với khối lượng lớn tư liệu, tài liệu, sách, báo - những vật liệu dễ bắt cháy; mà còn là nơi thường xuyên tập trung số lượng lớn người đến nghiên cứu, học tập, làm việc. Bởi vậy, công tác đảm bảo an toàn PCCC tại thư viện luôn là vấn đề được quan tâm hàng đầu của các thư viện nói chung và Thư viện Trường Đại học PCCC nói riêng.

2. Thực tế, trên thế giới đã từng xảy ra nhiều vụ cháy thư viện, gây ra những tổn thất nặng nề như: vụ cháy Thư viện Quốc gia Bosnia (năm 1992) đã thiêu rụi gần 2 triệu cuốn sách cùng nhiều bản viết tay quý hiếm; vụ cháy Thư viện các trường Đại học ở Lyon (nước Pháp) ngày 12/6/1992 đã phá hủy 300.000 – 400.000 cuốn sách; năm 1994 xảy ra một vụ rò rỉ khí gas gây ra cháy ở một thư viện thuộc Norwich (nước Anh) khiến 100.000 cuốn sách biến mất; hay gần đây nhất là vụ cháy Thư viện của Viện Hàn lâm Thông tin Khoa học ở Moscow (Nga) (năm 2015) với hơn 1

triệu tài liệu lịch sử độc bản đã bị thiêu rụi và rất nhiều tài liệu khác bị hư hỏng do nước chữa cháy, trong đó có nhiều tài liệu quý về văn hoá và khoa học. Ở Việt Nam cũng từng xảy ra một số vụ cháy thư viện tại một số trường học như: vụ cháy Thư viện tại Trường Tiểu học Nhị Xuân (thuộc huyện Hóc Môn, TP Hồ Chí Minh) vào chiều 13/8/2015 đã khiến 05 phòng học, 01 thư viện và 01 căng tin bị thiêu rụi hoàn toàn khiến cho nhiều tài liệu, sách báo và các tài sản có giá trị bị hư hỏng; ngày 11/11/2022, xảy ra cháy lớn tại phòng thư viện, phòng đọc và phòng y tế của Trường Trung học cơ sở Lương Thế Vinh (thuộc huyện Duy Xuyên, tỉnh Quảng Nam); hay như vụ cháy xảy ra vào ngày 17/9/2024 tại Trường Tiểu học 2 thị trấn Rạch Gốc (huyện Ngọc Hiển, tỉnh Cà Mau) xuất phát từ phòng thiết bị thư viện khiến nhiều tài sản của nhà trường bị thiêu rụi....

Tổng kết qua nhiều vụ cháy, lực lượng chức năng đã thống kê những nguyên nhân thường gây ra các sự cố cháy, nổ ở các thư viện. Trong đó, phải kể đến vấn đề chập điện khi sử dụng các trang thiết bị có công suất tiêu thụ điện năng lớn (như: máy điều hoà nhiệt độ, máy chủ, hệ thống máy tính, máy in, máy photo...). Đây được coi là nguyên nhân hàng đầu dẫn đến các vụ cháy thư viện từ trước đến nay. Nguyên nhân thứ 2 có thể gây cháy tại thư viện là do việc lắp đặt đèn chiếu sáng sát trần, sát vách nhằm tăng ánh sáng cho thư viện; đa phần các loại thiết bị chiếu sáng hiện nay là đèn huỳnh quang, halogen có chấn lưu, biến áp gây ra hiện tượng bức xạ nhiệt, do đó khi lắp đặt sát trần và vách mà làm bằng những vật liệu dễ cháy thì rất nguy hiểm. Nguyên nhân thứ 3 là do đun nấu, thắp hương thờ cúng, hút thuốc trong thư viện. Nguyên nhân thứ 4 là do không thường xuyên kiểm tra bảo dưỡng các thiết bị điện (như quạt điện là một ví dụ điển hình) dẫn đến bị cản chiều quay, điện năng không biến thành cơ năng được mà biến thành nhiệt năng, trong khi bụi thấm vào dầu nhớt bên trong và lớp vỏ nhựa bọc bên ngoài là vật dễ cháy ở nhiệt độ cao. Một nguyên nhân mà nhiều cán bộ thư viện thường mắc phải đó là sạc điện thoại trong kho; trong trường hợp pin điện thoại kém chất lượng, khi sạc pin trong kho, có thể gây nổ và bắt cháy. Nguyên nhân

cháy thư viện đôi khi cũng có thể do tia bức xạ của tia nắng mặt trời rơi qua những tấm thủy tinh lồi, hội tụ sức nóng tạo thành nguồn nhiệt lớn, khi tiếp xúc với những vật dễ cháy như sách vở trong kho lưu trữ và gây ra hiện tượng tự bốc cháy....

Đối với Thư viện Trường Đại học PCCC, ra đời và đồng hành cùng lịch sử hình thành, phát triển của nhà trường từ những ngày đầu thành lập cho đến nay. Trong gần 50 năm hoạt động của Thư viện nhà trường, chưa từng xảy ra sự cố cháy, nổ nào bởi sự cẩn trọng và chấp hành nghiêm túc các quy định của nhà trường về công tác PCCC của đội ngũ lãnh đạo, cán bộ thư viện qua các thời kỳ. Tuy nhiên, hiện nay Thư viện Trường Đại học PCCC ngày càng được quan tâm, đầu tư thêm nhiều trang thiết bị hiện đại và bổ sung số lượng lớn về giáo trình, sách, báo, tư liệu, tài liệu in giấy, vì vậy luôn tiềm ẩn nhiều nguy cơ cháy, nổ tại đây. Để đảm bảo công tác an toàn PCCC tại Thư viện Trường Đại học PCCC, trong thời gian qua, Đảng ủy, Ban Giám hiệu nhà trường đã chỉ đạo sát sao Phòng Lưu trữ và thư viện nhà trường thực hiện nghiêm túc các quy định của nhà trường về công tác phòng chống cháy, nổ; thường xuyên kiểm tra, giám sát việc chấp hành các nội quy, quy định và tổ chức khắc phục các tồn tại, vi phạm về PCCC.

3. Theo Điều 28, Luật Phòng cháy và chữa cháy: “Tại thư viện, bảo tàng, kho lưu trữ, trụ sở làm việc phải sắp xếp các thiết bị văn phòng, hồ sơ, tài liệu bảo đảm an toàn; có biện pháp quản lý chặt chẽ chất cháy, nguồn lửa, nguồn điện, các thiết bị, dụng cụ, chất sinh lửa, sinh nhiệt và các biện pháp khác về phòng cháy khi rời nơi làm việc”. Theo đó, để tăng cường hiệu quả công tác an toàn PCCC tại Thư viện Trường Đại học PCCC, cần thực hiện một số biện pháp cụ thể như sau:

Về tổ chức, quản lý: Tại trụ sở thư viện, nơi diễn ra mọi hoạt động của Thư viện nhà trường, trước khi tiến hành các công việc chuyên môn, lãnh đạo đơn vị chỉ đạo, nhắc nhở cán bộ thư viện phải thực hiện kiểm tra các yếu tố an toàn PCCC tại nơi làm việc, nếu phát hiện có dấu hiệu mất an toàn về PCCC phải nhanh chóng tìm cách khắc phục. Xây dựng nội quy hoạt động và nội quy về PCCC cho từng khu vực công

năng của Thư viện đảm bảo nguyên tắc 4 không: không thấp hương thờ cúng hoặc đun nấu trong kho, văn phòng làm việc; không dùng bàn là, bếp điện, bóng đèn sợi đốt để sấy khô tài liệu (trừ các thiết bị chuyên dùng); không để người lạ, người không có nhiệm vụ, người có biểu hiện không bình thường vào trụ sở thư viện; không để vật tư, hàng hóa, phương tiện cản trở lối thoát nạn, đường thoát nạn. Đối với quản lý chất cháy, cán bộ thư viện không tàng trữ các chất nguy hiểm cháy như: xăng, dầu, gas; các vật liệu dễ cháy phải được bố trí cách xa đường dây dẫn điện, chân lưu đèn, bảng điện khoảng cách tối thiểu là 0,5m; khi sử dụng quạt di động hoặc quạt cố định phải có lồng bảo hiểm; khi phải di chuyển khỏi khu vực làm việc, ăn trưa hoặc hết giờ làm việc phải tắt toàn bộ các nguồn điện, nguồn nhiệt không sử dụng, đồng thời kiểm tra các yếu tố khác có thể phát sinh nguồn nhiệt tại khu vực do mình đảm nhiệm.

Thành lập Đội Chữa cháy cơ sở cho thư viện. Đội này có trách nhiệm kiểm tra định kỳ những yếu tố, nguy cơ có thể gây cháy, nổ, để kịp thời tham mưu báo cáo cho lãnh đạo cấp trên có biện pháp khắc phục phòng chống cháy, nổ xảy ra. Thường xuyên rà soát bổ sung nội quy PCCC để phù hợp với các máy móc, thiết bị, phương tiện và công nghệ mới được trang bị.

Tổ chức tập huấn cho đội ngũ cán bộ thư viện và những đối tượng là bạn đọc thường xuyên của thư viện (như học viên, giáo viên...) những kỹ năng xử lý tình huống khi có sự cố cháy, nổ xảy ra; huấn luyện định kỳ về thao tác sử dụng bình chữa cháy một cách thuần thục cho cán bộ thư viện nhằm tăng cường hiệu quả công tác chữa cháy tại chỗ.

Mỗi cán bộ thư viện phải chủ động và thường xuyên sắp xếp hệ thống tủ, bàn ghế, máy tính, giá tài liệu một cách khoa học, gọn gàng nhằm chủ động phòng ngừa và hạn chế đến mức thấp nhất thiệt hại khi có sự cố cháy hoặc cháy, nổ xảy ra trong thư viện.

Về giải pháp kỹ thuật: Tại các kho lưu trữ tư liệu, việc bố trí nhà kho, bố trí trang thiết bị và các biện pháp PCCC có liên quan chặt chẽ với nhau. Trong kho cần được trang bị đầy đủ hệ thống chữa cháy tự động theo Tiêu chuẩn TCVN 3890-2023 Phụ

lục A Quy định về trang bị hệ thống báo cháy tự động, thiết bị báo cháy cục bộ và hệ thống chữa cháy tự động cho nhà lưu trữ sách, thư viện. Bên cạnh đó, cần bố trí những dụng cụ chữa cháy tại chỗ như: các loại bình chữa cháy, cát, xẻng, nước, bao tải, chăn đập lửa.... Các loại bình chữa cháy thông dụng thường được dùng trong kho là bình bột, bình khí CO₂, bình bột. Bình chữa cháy phải đặt ở những vị trí dễ thấy, dễ lấy. Khi lắp đặt hệ thống cửa kho phải sử dụng loại cửa chống cháy chắc chắn, được mở từ trong ra ngoài. Lối đi trong kho phải bảo đảm phục vụ thuận tiện cho dây chuyền công tác nghiệp vụ và vận chuyển tài liệu. Hành lang quanh khu vực kho, ngoài việc bảo đảm cho việc xuất nhập tài liệu, còn phải đủ điều kiện cho phương tiện chữa cháy hoạt động dễ dàng, tiếp cận được nơi xảy ra cháy. Trong kho chứa tài liệu không được để ánh sáng mặt trời chiếu thẳng vào tài liệu, các cửa sổ nên để diện tích nhỏ, có thể lắp thêm những loại kính màu để ngăn không cho tia tử ngoại chiếu vào và cần có rèm che cửa. Với khu vực kho cần có 2 hệ thống điện riêng biệt: hệ thống điện làm việc trong kho và hệ thống điện bảo vệ ngoài kho. Hệ thống dây dẫn điện phải đảm bảo tiết diện theo yêu cầu kỹ thuật và đi ngầm nhằm tránh chập, cháy khi có hiện tượng quá tải. Với thiết bị bảo vệ, cần lắp đặt áp-to-mat chung cho toàn bộ tòa nhà và áp-to-mat riêng cho mỗi tầng, cho riêng khu vực thư viện và mỗi phòng làm việc.

Tại trụ sở thư viện cần trang bị ôn áp khi lắp đặt hệ thống điện để tránh hiện tượng gây cháy, nổ do quá tải. Thường xuyên kiểm tra hệ thống điện, trang thiết bị an toàn điện ở các phòng đọc, kho tài liệu; tắt nguồn điện ở những khu vực không sử dụng.

Cần lắp hệ thống cấp nước phục vụ cho công tác chữa cháy kho: hòng nước chữa cháy, bể chứa nước, máy bơm nước. Không đặt đường ống đi qua khu vực kho vì dễ gây ẩm, mốc khi nước bị rò rỉ. Hệ thống thoát nước phải đảm bảo tiêu thoát nhanh, kể cả trên mái để đảm bảo không ngấm vào trụ sở thư viện, tránh ảnh hưởng hệ thống điện và các thiết bị kỹ thuật phục vụ hoạt động của thư viện.

Chủ động xây dựng và thực tập phương án phòng chống cháy, nổ, cứu hộ, cứu nạn và phương án

thoát nạn cho cán bộ thư viện cũng như bạn đọc khi có sự cố cháy, nổ xảy ra tại thư viện.

Mặc dù thư viện là đối tượng có nguy hiểm cháy, nổ, cần phải thường xuyên chú ý, quan tâm đến vấn đề đảm bảo an toàn PCCC. Tuy nhiên nếu thực hiện, tuân thủ chặt chẽ các yêu cầu trên, thư viện sẽ luôn an toàn, nguy cơ cháy và cháy, nổ sẽ được đẩy lùi. ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Thị Minh Phượng (2016), *Phòng chống cháy nổ khi thư viện đặt trên tầng cao*, Tạp chí Thư viện Việt Nam số 2/2016.
2. Quốc hội (2001), *Luật Phòng cháy và chữa cháy*, Hà Nội.
3. Ủy ban Thường vụ Quốc hội (2000), Pháp lệnh số 31/2000/PL-UBTVQH10 ngày 28 tháng 12 năm 2000 về Thư viện, Hà Nội.
4. TCVN 3890:2023 (2023), *Phòng cháy chữa cháy - phương tiện phòng cháy và chữa cháy cho nhà và công trình - trang bị, bố trí*, Hà Nội.